

Aleksandra Horvat*

OBLIK I GRAĐA KORPORATIVNIH ODREDNICA

Usporedba Preporuka Međunarodne federacije bibliotekarskih društava i ustanova s odgovarajućim propisima u jugoslavenskom Pravilniku priručniku za izradbu abecednih kataloga

Međunarodna federacija bibliotekarskih društava i ustanova (IFLA)¹ objavila je 1980. godine još jedan u nizu svojih dokumenata namijenjenih upotrebi nu međunarodnoj razini - *Oblik i građa korporativnih odrednica*². Dokument je objavljen u bibliotekarskoj javnosti već dobro poznatom obliku, kao Preporuke Radne grupe sastavljene od međunarodnih stručnjaka i, što je također jedna od karakteristika načina rada Međunarodne federacije, s točno definiranom namjenom. Novim se dokumentom, kao uostalom i svim do sada objavljenim dokumentima Međunarodne federacije, želi učiniti dalji korak u proširivanju mogućnosti međunarodne zamjene bibliografskih podataka u okviru do sada najvažnijeg programa Međunarodne Federacije - Univerzalne bibliografske kontrole. Međunarodna zamjena bibliografskih podataka ostvariva je ako se na međunarodnoj razini uspiju ukloniti one razlike u opisu bibliografskih jedinica te njihovoj organizaciji u katalozima i bibliografskim popisima koje su odraz kulturnih, jezičnih, zemljopisnih i povijesnih prilika u kojima su se u različitim zemljama objavljivale publikacije, odnosno izrađivale bibliografske jedinice. Ukupan rad Međunarodne federacije posljednjih dvadesetak godina zapravo je pokušaj približavanja različitih nacionalnih kataložnih, odnosno bibliografskih tradicija.

Nastanak ovoga novog dokumenta Međunarodne federacije posebno je vezan uz dva datuma: 1961 - godinu održavanja Međunarodne konferencije o kataložnim načelima u Parizu te 1969 - godinu Međunarodnog sastanka kataložnih stručnjaka u Kopenhagenu. Na sastanku 1969. javili su se prvi zamerci ideje kasnije razrađene u međunarodni program poznat pod nazivom Univerzalna bibliografska kontrola. Sam naziv potječe iz 1970. godine. E. Verona ga pripisuje Libaersu, ali ističe da se za razradu programa zauzimao F. G. Kaltwasser³.

Kaltwasser zamišlja Univerzalnu bibliografsku kontrolu kao proces koji racionalizira dugi i mnogo puta ponavljani put knjige od njezina nastanka (tiskanja) do kataložne obradbe (što se godinama različito obavljalo u različitim bibliotekama) te najzad davanja na korištenje. Knjigu, drži Kaltwasser, treba bibliografski obraditi jednom, i to u zemlji njezina nastanka, a tako dobiveni podaci (zacijelo najtočniji) mogu se potom pružiti svakom korisniku u svijetu⁴. Proces stvaranja bibliografske jedinice mora stoga, biti ujednačen u svim zemljama koje žele sudjelovati u zamjeni bibliografskih podataka, ili, kao što kaže Kaltwasser "... pitanje standardizacije bitno je za svaku zamjenu informacija"⁵. Nakon sastanka u Kopenhagenu Međunarodna federacija pokrenula je rad na nizu međunarodnih preporuka o bibliografskom, odnosno kataložnom opisu različitih vrsta bibliotečne građe, ne dirajući, bar u prvi mah, u pitanje odrednica niti vrste kataloga ili bibliografskog popisa u kojima će se ti opisi upotrebljavati.

Osmo desetljeće ovoga stoljeća pamtit će se u bibliotekarskim krugovima po intenzivnom radu na standardizaciji, kao desetljeće kad su nastali ISBD-i. Ako se 1961. godina, kad je održana Međunarodna konferencija o kataložnim načelima u Parizu, uzme kao početak međunarodnog rada na ujednačivanju kataložnih pravila, te ako se zna da su tada postignuti prvi međunarodni dogovori o abecednom katalogu njegovoj funkciji i zadacima, o autorstvu te općenito o izboru odrednica, a u pitanje kataložnog opisa nije se diralo, teško je reći zašto je Međunarodna federacija, ne riješivši sasvim ta pitanja, usmjerila rad na standardizaciju deskriptivne katalogizacije. Možda se u prvi mah činilo da je Pariškim načelima postignuta dostatna usuglašenost, a možda je i sve jači prodor automatizacije tih godina stavio u prvi plan potrebu za ujednačivanjem opisa, odnosno samih bibliografskih jedinica koje se potom mogu upotrijebiti u bibliografskom popisu ili kakvom katalogu. Govoreći o toj odluci E. Verona - zasigurno dobar poznavatelj tadašnjih prilika i zbivanja unutar Međunarodne federacije - kaže samo kako je na sastanku u Kopenhagenu bilo odlučeno da se izostave problemi koji se tiču odrednica i redalica, te se novi međunarodni sporazum (misli se na ISBD/M) ne bi trebao preklapati s Pariškim načelima, već ih samo dopunjavati⁶.

Ipak, već 1971. Kaltwasser spominje neriješeni problem korporativnih odrednica. U članku o Univerzalnoj bibliografskoj kontroli on među ostalim kaže: "I potpuno slaganje u tehničkim pitanjima i najrazrađenija struktura podataka od slabe su pomoći ako se ista knjiga katalogizira pod različitim odrednicama u različitim bibliotekama; kataložni problemi još uvijek zahtijevaju mnogo pažnje"⁷. U svojem komentaru ponovljenoga izdanja Pariških načela iz 1971. Verona pokazuje na primjeru dvadesetak nacionalnih kataložnih pravilnika nastalih nakon Pariške konferencije da su, doduše, mnoga rješenja izložena u Pariškim načelima prihvaćena, ali da u novim nacionalnim pravilnicima postoje i znatne razlike (npr. u definiciji korporativnoga tijela, u određivanju korporativnog autorstva, u obliku i građi korporativnih odrednica)⁸. Jasno je, dakle, da se u

međunarodnim bibliotekarskim krugovima, vezanim posredno ili neposredno uz Međunarodnu federaciju, znalo da pitanje odrednica, usprkos Pariškim načelima, nije potpuno riješeno.

Na sastanku Glavnog savjeta Međunarodne federacije u Oslu 1975. javlja se ideja o osnivanju radne grupe međunarodnih stručnjaka koja bi pokušala izraditi međunarodno prihvatljiv prijedlog za korporativne odrednice. Uvidjelo se, naime, da program Univerzalne bibliografske kontrole nije moguće ostvariti bez standardizacije na tom području.

Radna grupa za izradbu Preporuka za korporativne odrednice formalno je konstituirana 1976. na sastanku Glavnog savjeta Međunarodne federacije u Lausanni, pod pokroviteljstvom Sekcije za katalogizaciju i Sekcije za službene publikacije Međunarodne federacije. Te su dvije sekcije morale i službeno odobriti Preporuke prije no što se one tiskaju i daju na upotrebu. Ured za Univerzalnu bibliografsku kontrolu Međunarodne federacije pružio je Radnoj grupi u toku njezina djelovanja tajničke i financijske usluge. Članovi Radne grupe bili su stručnjaci iz Danske, Francuske, Zapadne Njemačke, SSSR-a, Italije, SAD, Malezije i Velike Britanije. Predsjednicom Radne grupe imenovana je Eva Verona. Godinu dana prije toga imenovanja Međunarodna federacija izdala je njezinu komparativnu i kritičku studiju: *Corporate headings : their use in library catalogues and national bibliographies*⁹. Ova je studija trebala poslužiti Radnoj grupi kao polazište za usuglašavanje. U prvi je mah zadatak Radne grupe definiran šire; željelo se raspravljati i o izboru korporativnih odrednica. Uvidjelo se, međutim, da pitanje izbora korporativnih odrednica neće biti moguće odmah riješiti na zadovoljavajući način, jer ono, dakako, povlači za sobom i pitanje definicije korporativnog autorstva, pa stoga i autorstva uopće, a to je upravo ono po čemu se većina nacionalnih kataložnih pravilnika razlikuje. Radna grupa je odlučila da se u prvoj etepi pokuša izraditi skup temeljnih načela za oblik i građu korporativnih odrednica, koja bi se mogla međunarodno primjenjivati¹⁰. Radna grupa sastala se u dva navrata u Londonu, u travnju 1977. i svibnju 1978, te najzad u Kopenhagenu u kolovozu 1979. Raspravljalo se o napomenama i komentarima što su ih članovi Sekcije za katalogizaciju i Sekcije za službene publikacije te drugi zainteresirani stručnjaci i institucije poslali uz preliminarni nacrt dokumenta.

Godine 1978. još u toku nastajanja nacrta predsjednica Radne grupe Eva Verona se zahvalila na predsjedništvu zbog zdravstvenih razloga, ali je nastavila rad u Grupi pismenim kontaktima. Zamijenila ju je Lucia J. Rather iz Kongresne biblioteke.

Zadnji nacrt Preporuka iz 1980, sa stvaram naslovom Oblik i građa korporativnih odrednica (preliminarne verzije dokumenta cirkulirale su pod naslovom *Korporativne odrednice*, ali je zbog mogućeg poistovjećivanja sa spomenutom Veroninom studijom naslov izmijenjen), odobrio je Stalni odbor Sekcije za katalogizaciju i Sekcije za službene publikacije. Od tada se Preporuke smatraju dokumentom što ga je preporučila Međunarodna federacija, ali njegovo usvajanje u pojedinim zemljama ovisi, dakako, o odluci te zemlje. Posve je jasno da međunarodni dogovor mora biti i kompromis; da njegovo prihvaćanje za pojedinu zemlju, odnosno za pojedinu nacionalnu tradiciju često mora značiti također žrtvovanje nekih u praksi možda i potvrđenih načela, pa i pristajanje na neka rješenja koja vlastitim korisnicima nisu sasvim prikladna. Ipak, čak ako se može govoriti o "žrtvovanju", probitak bi ga trebao opravdati. Omogućiti li se i olakša korisniku pristup većem hroju bibliografskih podataka međunarodnom zamjenom, probitak će opravdati "žrtvu".

Oblik i građa korporativnih odrednica – uvodne napomene

Po svojem obliku taj novi dokument Međunarodne federacije nalikuje na prethodno objavljene ISBD-e. U uvodnim je napomenama izložena namjena i opseg Preporuka (promicanje ujednačenosti odrednica u bibliografskim opisima namijenjenima međunarodnoj zamjeni bibliografskih informacija u okviru Univerzalne bibliografske kontrole), a zatim su definirani temeljni termini u smislu u kojem se javljaju u tekstu. Također su dodane napomene o upotrebi velikih slova, preporuke da se upotrebljavaju određeni (dostupni) standardi Međunarodne organizacije za standardizaciju te opaska o primjerima u tekstu koji su ilustrativni ali nisu i preskriptivni¹¹. U uvodnom se dijelu dokumenta izričito naglašava da se Preporuke ograničavaju na oblik i građu korporativnih odrednica, a da ne govore o unakrsnim uputnicama koje mogu ustrebat, niti pak o uvjetima izbora korporativnog tijela za autora publikacije, a niti o tome hoće li određenu korporativna odrednica biti odrednicom glavne ili sporedne kataložne jedinice. Također se u dokumentu ništa ne govori o mogućim problemima prilikom ulaganja u katalog, jer se međunarodna načela za ulaganje tek izrađuju¹².

Definicija korporativnog tijela

Novi međunarodni dokument definira korporativno tijelo u kataložnom i bibliografskom smislu kao "svaku organizaciju ili skupinu fizičkih osoba i/ili organizacija koja je jednoznačno određena posebnim nazivom. Ta definicija", kaže se dalje, "uključuje povremene skupove i priredbe, kao npr. sastanke, konferencije, kongrese, izložbe, ekspedicije, festivale i sajmove"¹³. Član 8, točka 1 jugoslavenskog Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga (u daljem tekstu Pravilnik) definira korporativno tijelo kao "čvrsto organiziranu zajednicu fizičkih osoba koja bi po svom karakteru mogla biti prava osoba, bez obzira na to je li joj to svojstvo zakonskim propisima priznato"¹⁴.

U drugom odlomku točke 1 istoga člana navode se kao korporativna tijela: političkoteritorijalne jedinice i njihovi organi, ustanove, privredna poduzeća, zaklade, nacionalne i međunarodne organizacije, političke stranke, udruženja i društva, crkve i crkvene organizacije.

Promotrimo sada novu međunarodnu definiciju Preporuka i definiciju u našem Pravilniku. Ostavimo po strani činjenicu da je jugoslavenski Pravilnik ujedno i priručnik za katalogizatore i da je stoga njegova funkcija dvojaka, normativna i eksplikativna, što objašnjava opširnost definicije i navođenje mnogih primjera, te pogledajmo samu definiciju. Ona se od međunarodne razlikuje najprije po tome što o korporativnom tijelu govori isključivo kao o "zajednici fizičkih osoba", a Preporuke govore o "organizaciji ili skupini fizičkih osoba i/ili organizacija", što je zapravo preciznije određenje, to više što se bez ikakve sumnje može primijeniti na organizacije poput Saveza društava bibliotekara Jugoslavije ili Međunarodne federacije bibliotekarskih društava i ustanova te na slične savezne, međunarodne, ali i lokalne organizacije (usp. npr. Knjižnice grada Zagreba). Treba ipak reći da se prema našem Pravilniku takvim organizacijama i do sada davao status korporativnoga tijela, jer su implicitne spomenute u drugom odlomku točke 1 člana 8 te u članu 139, točki 8 i među primjerima (usp. npr. primjer 1 u članu 153, točka 1). Čini mi se, ipak, daje međunarodna definicija točnija. Definicija iz Preporuka zatim traži da korporativno tijelo ima poseban naziv. Tu je zapravo i težište definicije. Već Pariška načela govore o korporativnom tijelu kao o "svakoj ustanovi, organiziranom tijelu ili zajednici osoba poznatih po korporativnom ili po zajedničkom nazivu"¹⁵. AACR2 definira korporativno tijelo kao "organizaciju ili skupinu fizičkih osoba koja je jednoznačno određena posebnim nazivom"¹⁶. Novi talijanski kataložni pravilnik definira korporativno tijelo kao "svaku organizaciju, ustanovu, poduzeće ili skupinu osoba, uključujući i one privremenog karaktera, s nazivom koji ih formalno identificira"¹⁷. U našem se Pravilniku potreba da tijelo ima naziv spominje tek u točki 2 člana 8, gdje se govori o sastancima koji, da bi se s njima postupalo kao s korporativnim tijelima, moraju imati određeni naziv. U samoj se definiciji, međutim, potreba za postojanjem naziva ne spominje, a međunarodne Preporuke to izričito zahtijevaju. One to, naime, moraju činiti, jer govore o korporativnom tijelu kao o "svakoj organizaciji ili skupini fizičkih osoba", "Skupina fizičkih osoba" izraz je kojim su obuhvaćena i vrlo neformalna okupljanja osoba, pa je potrebno opseg pojma suziti dodavanjem dalje karakteristike obavezom postojanja posebnoga naziva. Pitanje je da li je izraz "poseban" dovoljno specifičan. "Grupa Zagrepčana" također je "poseban naziv". Međutim, definicija dalje traži da taj poseban naziv bude takav da je tijelo njime jednoznačno određeno, a to može opravdati činjenicu što se ne traži da naziv bude npr. "određen" ili "distinktivan".

Naš Pravilnik u samoj definiciji ne govori o nazivu koji bi morao jednoznačno odrediti (identificirati) zajednicu fizičkih osoba kako bi se ona mogla smatrati korporativnim tijelom, već traži da takva zajednica bude "čvrsto organizirana" i dodaje da je to zajednica "koja bi po svom karakteru mogla biti pravna osoba, bez obzira na to je li joj to svojstvo zakonskim propisima priznato". Spominjanje pravne osobe u samoj definiciji ima prednosti i nedostataka u odnosu na međunarodnu definiciju. Prednost je u tome što iz opsega pojma korporativnog tijela u kataložnom smislu definitivno isključuje takve skupine ili zajednice fizičkih osoba kao što su npr. "građani Zagreba". Ali s druge strane, spominjanje pravne osobe u kataložnom pravilniku, koje u praksi pomaže katalogizatoru, formalno je teško opravdati. Posuđivanje termina iz neke druge struke uvijek je nezahvalno, jer to donosi i mnoštvo drugih konotacija vezanih uz tu struku.

Vjerujem da bi se definicija u našem Pravilniku mogla približiti međunarodnoj iz Preporuka tako da se pojam korporativnog tijela svakako veže uz postojanje određenog (formalnog) naziva, te da se njegova sličnost s pojmom pravne osobe doda samo kao objašnjenje uz definiciju, odnosno kao njezina dopuna u zasebnoj rečenici. Tako bi definicija mogla glasiti: korporativno tijelo jest svaka organizacija ili zajednica fizičkih osoba i/ili organizacija s određenim nazivom (ili: s formalnim nazivom koji ju jednoznačno određuje). Po svojem karakteru takva organizacija ili zajednica može, ali ne mora, biti pravna osoba.

Prema međunarodnoj definiciji korporativnog tijela ono uključuje i povremene sastanke i priredbe, uz uvjet da ti imaju poseban naziv; izrijeком se navode konferencije, kongresi, izložbe, ekspedicije, festivali i sajmovi¹⁸. Taj je dio definicije, međutim, mijenjan u tijeku rada. Prvotni prijedlog Radne grupe bio je formiran tako da se povremene izložbe i sajmovi nisu držali korporativnim tijelima. Na tu su točku stigle primjedbe u kojima je rečeno da takve izložbe i sajmove često prate i opsežni katalozi, koji će budu li uneseni u abecedni katalog anonimno biti u njemu potpuno izgubljeni. Osim toga, čini se da većina nacionalnih kataložnih pravilnika izrađenih nakon Pariške konferencije postupa s takvim povremenim priredbama kao s korporativnim tijelima¹⁹. Zato su članovi Radne grupe izmijenili svoj prvotni prijedlog i odlučili da izjednače postupak s publikacijama povremenih izložbi i sajмова s onim za sastanke i priredbe, dakako uz uvjet da te povremene izložbe i sajmovi imaju poseban naziv²⁰.

Član 42 našega Pravilnika propisuje da se s katalozima izložbi postupa prema propisima za publikacije nastale suradnjom. Treba, naime, utvrditi pretežu li u takvom katalogu tekst o umjetniku i sl. ili pretežu reprodukcije izložaka, te se prema tome određuje i autorstvo, odnosno odabire odgovarajuća osobna odrednica. Ako takvih autora ima više od tri, s tom se publikacijom postupa kao da je anonimna.

Član 44 Pravilnika odnosi se na ekspedicije i za njihove izvještaje propisuje onaj postupak što općenito vrijedi za određivanje autorstva i izbor odrednice u publikacijama nastalim suradnjom.

Član 45 Pravilnika propisuje da se s izvještajem o toku kulturne ili sportske priredbe postupa kao s anonimnom publikacijom, i da se za korporativno tijelo koje takvu priredbu organizira, a naziv mu je spomenut u glavnom nastovv, izrađuje sporedna kataložna jedinica.

Postoji, dakle, znatna razlika u postupku što ga propisuju Preporuke i postupku što ga propisuje Pravilnik u odnosu na publikacije izložbi, ekspedicija, sportskih i kulturnih priredbi. Ali ta je razlika nedavno ukinuta. Na sastanku Komisije za katalogizaciju Saveza društava bibliotekara Jugoslavije 1979. u Zagrebu predsjednica Komisije Eva Verona obavijestila je

prisutne članove, predsjednike republičkih komisija, o međunarodnim preporukama o korporativnim odrednicama koje se pripremaju i posebno upozorila na tu razliku. Članovi Komisije složili su se da se propisi jugoslavenskog Pravilnika izmijene u skladu s budućim preporukama, da se članovi 42, 44 i 45 Pravilnika od sada primjenjuju samo na izložbe, ekspedicije i priredbe bez određenoga naziva, a da se član 8, točka 2 proširi tako da obuhvati također izložbe, ekspedicije i Priredbe s određenim nazivom.

U drugi dio Pravilnika, koji je posvećen opisu kataložnih jedinica i uskoro će izići iz tiska, unijeta je u članu 193, točki 28G bilješka pod crtom o tim promjenama; a kad se bude pristupilo ponovnom izdavanju prvoga dijela Pravilnika trebat će preraditi odgovarajuće članove u skladu s tim dogovorom. U centraliziranoj katalogizaciji u Jugoslaviji, koja se odvija na razini nacionalnih biblioteka, već se postupa u skladu s međunarodnim Preporukama i odlukom Savezne komisije, a tako postupa i Hrvatska bibliografija.

Preporuke dalje specificiraju kad se smatra da povremeni skup ili priredba *nema* naziva. Iako bi bilo logičnije da se kaže kad se smatra da povremeni skupovi *imaju* naziv, obrnuti je postupak kraći i praktičniji. U točki 1.2 Preporuka navode se četiri slučaja kad se drži da povremeni sastanak nema naziv: a) kad se naznaka sastanka sastoji samo od riječi ili izreke koja označava vrstu sastanka općim izrazom, b) kad se naznaka sastanka sastoji od riječi ili izreke koja označava vrstu sastanka općim izrazom i od naziva mjesta ili ustanove gdje je sastanak održan, uz uvjet da naziv mjesta nije bitan, neodvojiv dio naznake, c) kad se naznaka sastanka sastoji od teme, osobnog imena ili zemljopisnog naziva te općenite riječi ili izreke za vrstu povremenog sastanka, uz uvjet da ta riječ ili izreka nije gramatički vezana uz temu, osobno ime ili zemljopisni naziv i d) kad se naznaka sastanka sastoji od općenite riječi ili izreke za povremeni sastanak i od naziva jednoga ili više korporativnih tijela, uz uvjet da je posve jasno da su ta tijela samo sudjelovala u organizaciji skupa, ili su bila pokrovitelji. Točka 2 Preporuka izriječno zabranjuje umjetno stvaranje naziva za skupove bez naziva. Možda bi prilikom Preradbe prvoga dijela Pravilnika trebalo slijediti Preporuke i specificirati kad se smatra da sastanak nema određeni naziv. Sporni su slučajevi u praksi uglavnom oni spomenuti u odredbi 1.2 c Preporuka. Ne smatra se da sastanak ima naziv ako se njegova naznaka sastoji od teme, osobnog imena ili zemljopisnog naziva i riječi ili izreke za vrstu povremenog sastanka koja nije gramatički vezana uz tu temu, osobno ime ili zemljopisni naziv. Točka 1.2 b Preporuka izazvala je, međutim, s pravom komentare članova Radne grupe. Uz dva potpuno jasna primjera dan je i treći, "Colloque de Toulouse", kao naznaka sastanka koja je nedostatna za njegovu identifikaciju. Kako utvrditi da li možda ipak nije naziv grada u tom primjerm (ili u sličnom) "bitni, neodvojivi dio naznake sastanka"? Što je s nazivom poput čuvenoga "Congres de Vienne"? Formalno je jednak gornjem primjeru ali sasvim sigurno nijedan katalogizator ne bi rekao kako nije dovoljno specifičan... Čini se da je naglasak u toj odredbi zapravo na njejoj posljednoj rečenici ... "uz uvjet da naziv mjesta nije bitni, neodvojiv dio naznake sastanka". Formulacija takve vrste nije najsretnije rješenje jer će u praksi vjerojatno stvarati teškoće²¹.

U posebnom odlomku posvećenom sastancima Preporuke govore samo o oblikovanju i građi jedinstvene odrednice, s izuzetkom točke u kojoj spominju postupak sa sastancima što ih organizira neko korporativno tijelo, a naziv kojih nije dovoljan da ih identitira kao samostalna korporativna tijela. U postupku s takvim tijelima Preporuke i Pravilnik su sukladni, jer propisuju unošenje naziva sastanka kao pododrednice uz naziv korporativnoga tijela koje takav sastanak održava.

Formalno se sadržaj te točke razlikuje od ostalih točaka u odlomku. S obzirom da takav sastanak ima naziv, ali nedovoljno određen za identifikaciju, može se usporediti s korporativnim tijelom spomenutim u točki 15.1 b kojega je naziv "čak i sa zemljopisnim nazivom kao dopunom nedovoljan za identifikaciju podređenog tijela bez naziva nadređenog tijela". AACR2, npr. uvrštava takve sastanke u točku o podređenim korporativnim tijelima²². Talijanski pravilnik spominje ih u odlomku o kongresima, konferencijama i skupovima, ali u posebnom članu pod nazivom "Kongresi što ih organiziraju tijela"²³. Pravilnik o takvim sastancima govori također u članu posvećenom sastancima, ali kaže da se s njima postupa kao s nesamostalnim podređenim korporativnim tijelima i upućuje na odgovarajući član o takvim tijelima (član 155, točka 5). U točki 33 navode se primjeri koji ilustriraju postupak s crkvenim sastancima u načelu istovjetan s postupkom propisanim u točki 1.2. Kao primjer za naziv sastanka navodi se Lambeth Conference (1968) (usp. točku 1.2. c). Očigledno postoji velika vjerojatnost da će se slične naznake sastanaka u praksi jednom tumačiti kao naziv, a drugi put neće. Drugi dio jugoslavenskog Pravilnika, posvećen opisu, sadrži još nekoliko bilježaka pod crtom koje unekoliko mijenjaju ili dopunjuju neke članove u prvom dijelu. Tako, napr., točka 28Ag člana 193 precizira da se naziv sastanka koji se javlja samo u tekstovnim dodacima bilježi u napomeni, ali se u bilješci 44 izražava sumnja u autentičnost naziva koji se javljaju u takvim tekstovnim dodacima, pa se kaže da se ti nazivi ne uzimaju za odrednice glavne kataložne jedinice, već samo za sporedne²⁴. Formalno bi se moglo prigovoriti toj odredbi, jer prema propisima Pravilnika (član 10, točka 2) naziv korporativnog autora ulazi u jedinstvenu odrednicu, čak ako nije naveden u publikaciji. U istoj se bilješci, doduše, dodaje kako se sadržaj bilješke drži dopunom člana 10. Ali očigledno je da ni tako dopunjeni član 10 neće moći objasniti zašto se s nazivom sastanka kojemu se priznaje status korporativnog tijela prema članu 8 točka 2 postupa drugačije nego s nazivom bilo kojega drugog korporativnog tijela. Možda bi se točka 2 člana 8 mogla dopuniti tako da se traži da sastanak, kako bi se s njime postupalo kao s korporativnim tijelom u kataložnom smislu, ima određen naziv koji se javlja u *propisanoj izvornoj podataka*, te da se taj (ti) izvor(i) specificira(ju). Talijanski pravilnik, npr., traži da se radovi sastanaka unose u katalog pod formalnim nazivom sastanka samo kad se taj naziv javlja na naslovnoj stranici, a inače pod stvarnim naslovom, ali za naziv sastanka treba izraditi sporednu kataložnu jedinicu²⁵. AACR2 traži da se naziv sastanka, kako bi se mogao smatrati autorom, nalazi na istaknutom mjestu u publikaciji²⁶.

Ako se pristupi preradbi 1. dijela Pravilnika trebat će odlučiti hoće li se napomena o izvoru podataka za nazive sastanaka

uvrstiti u točku 2 člana 8, ili pak u točku 7 člana 9 koji govori o korporativnim autorima. (AACR2 uvrštava takvu odredbu u član o korporativnom autorstvu.) Uvrsti li se takva napomena u Pravilniku u član koji govori o korporativnom autorstvu, značilo bi da se naknadno pravi razlika između sastanaka koji su ispunili određene uvjete (određeni naziv) te im se priznao status korporativnoga tijela u kataložnom smislu i drugih korporativnih tijela. Naime, od sastanaka s priznatim statusom korporativnoga tijela zahtijeva se još i da se naziv javi u propisanom izvoru podataka, što za ostala korporativna tijela ne vrijedi. Možda bi bilo bolje da se proširi točka 2 člana 8 tako da se sastancima prizna status korporativnog tijela u kataložnom smislu ako imaju određen naziv i ako se javljaju u određenim izvorima podataka.

S obzirom da Preporuke ne spominju izvore podataka, što je i prirodno, jer se niti ne bave izborom glavne, odnosno sporedne kataložne jedinice, to se pitanje mora razriješiti u našem Pravilniku poštujući, naravno, okvirne smjernice Preporuka.

Jezik korporativne odrednice

Preporuke propisuju da se naziv korporativnoga tijela u jedinstvenoj odrednici bilježi jezikom što ga tijelo za svoj naziv redovito upotrebljava (točka 3.1). Odredbe te točke sukladne su s članovima 135 i 149 Pravilnika.

Takvo rješenje predlagali su gotovo svi članovi Radne grupe. Usprotivila se jedino sovjetska predstavica. Ona je predložila da se za publikacije prijevoda u kojima se i naziv tijela javlja u prevedenom obliku za odrednicu može uzeti prevedeni naziv tijela. Taj prijedlog nije prihvaćen. Zanimljivo je spomenuti da će se i one biblioteke u nas koje imaju katalog s ćirilskim odrednicama susresti s istim problemom što ga je uočila sovjetska predstavica i zbog toga stavila prigovor. Član 153, točka 5 jugoslavenskog Pravilnika dopušta da se u abecednim katalozima s ćirilskim odrednicama kao jedinstvena odrednica za međunarodno tijelo uzima naziv na jeziku kojim se biblioteka služi, što se prema odredbama Preporuka ne bi smjelo činiti. Biblioteke koje imaju kataloge s ćirilskim odrednicama, moći će, međutim, u njih uvrštavati one publikacije *međunarodnih tijela u kojima se naziv tijela javlja u prijevodu*.

Preporuke dalje navode (točka 3.2) da se za međunarodno korporativno tijelo koje ima više službenih naziva na raznim jezicima može izabrati jedan naziv za jedinstvenu odrednicu. U bilješci se dodaje da će se potpuno zadovoljavajuće rješenje toga pitanja postići tek stvaranjem međunarodno ujednačenih popisa preglednih kataložnih jedinica (authority files).

Propisi člana 152 točke 3 te člana 153 Pravilnika u skladu su s odredbama Preporuka, ali to pitanje dalje razrađuju. Tako za nacionalna korporativna tijela višejezičnih država kod kojih je nemoguće utvrditi jezik odnosno naziv kojim se tijelo najčešće služi, te za međunarodna korporativna tijela koja imaju nazive na više službenih jezika, određuju da se za jedinstvenu odrednicu izabere naziv na engleskom jeziku, a ako se takav naziv ne javlja na publikaciji toga tijela, prednost se daje redom francuskom, ruskom i njemačkom jeziku. Za prijevod na jezik kojim se biblioteka redovito služi treba izraditi opću uputnicu.

Pitanje izbora naziva međunarodnih korporativnih tijela za jedinstvenu odrednicu zapravo prelazi opseg Preporuka. Ono zalazi u izbor korporativne odrednice, odnosno izbor odrednice glavne kataložne jedinice, jer je jasno da će morati biti zabilježeni oblici naziva na svim jezicima što ih tijelo upotrebljava. Stoga je dodano objašnjenje o popisima preglednih kataložnih jedinica koji će omogućiti bilježenje naziva na svim službenim jezicima kojima se tijelo služi i među kojima svaka biblioteka može odabrati najprikladniji oblik. Treba također spomenuti da Preporuke ne govore o međunarodnim sastancima s nazivima na više jezika. Koji naziv međunarodne konferencije treba smatrati službenim i hoće li se međunarodne konferencije uvrštavati u popise preglednih kataložnih jedinica, treba tek odlučiti.

Oblik naziva tijela u korporativnoj odrednici

Što se tiče oblika naziva korporativnog tijela koji će ući u jedinstvenu odrednicu odredbe našega Pravilnika ne razlikuju se u osnovi od međunarodnih Preporuka. Ove u točki 4 kažu da za jedinstvenu odrednicu treba odabrati "onaj oblik naziva koji se nalazi na publikacijama toga tijela". Ne kaže se, doduše, "najčešće nalazi", ali je dodana i druga dopunjujuća rečenica: "Kad se često upotrebljavaju varijante oblika naziva ili kad ima razloga sumnji da je oblik naziva na publikaciji onaj koji se najčešće upotrebljava, treba odabrati onaj oblik naziva što ga navode provjereni izvori".

Slična se formulacija nalazi i u Pariškim načelima u točki 94 gdje se kaže da "jedinstvena odrednica za radove izvršene pod nazivom korporativnoga tijela treba biti naziv pod kojim se tijelo najčešće na svojim publikacijama identificira". Dakle, i Preporuke i Pariška načela odlučuju se za onaj oblik naziva koji se nalazi na većini publikacija toga tijela. Ali kad je oblik naziva teško utvrditi (kad su varijante naziva podjednako učestale ili kad biblioteka prima tek prvu publikaciju toga tijela), Preporuke upućuju katalogizatora na provjerena pomagala, a Pariška načela traže da se odluči za službeni oblik naziva. Također se u Preporukama uopće ne spominje uobičajeni naziv, a točka 9.43 Pariških načela precizira da se korporativno tijelo poznato po uobičajenom nazivu unosi u katalog pod tim nazivom.

U Radnoj grupi dosta se raspravljalo o pitanju treba li jedinstvenom odrednicom biti onaj oblik naziva koji se najčešće javlja ili pak službeni naziv korporativnoga tijela. Pobornici upotrebe službenoga naziva isticali su da je katalogizatoru, kako bi mogao odabrati najčešće upotrebljavani oblik naziva, potrebno imati više publikacija jednoga korporativnog tijela, što je provedivo u retrospektivnim katalozima i popisima, ali nije provedivo i u tekućim bibliografijama. Protivnici njegove upotrebe isticali su, pak, da je službeni naziv teško pronaći, ponekad se uopće ne nalazi na publikacijama, već samo u statutu tijela i sl. Uz to bi prihvaćanje službenoga naziva značilo da treba odmah dopustiti i uvođenje izuzetka uz to pravilo. Povremeni sastanci kojima je priznat status korporativnoga tijela, npr., nemaju službenog naziva.

Preporuke ne spominju uobičajene nazive, a iz primjera što ih daju vidljivo je da njihovu upotrebu ne preporučaju u jedinstvenim odrednicama. U svojoj studiji o korporativnim odrednicama, E. Verona kaže da "primjena uobičajenih naziva u jedinstvenim odrednicama stvara nepremostive poteškoće za međunarodnog korisnika i stoga je u neskladu s današnjim stremljenjima prema međunarodnoj standardizaciji"²⁷. Svoju tvrdnju ilustrira primjerima sveučilista i njihovih naziva. Te su ustanove obično poznate po uobičajenim nazivima, koji se u raznim dijelovima svijeta tvore na različite načine, a teško je očekivati da prosječan korisnik te običaje poznaje.

Osim uobičajenih naziva, mnogi nacionalni pravilnici, pa tako i jugoslavenski, dopuštaju unošenje izmijenjenoga (npr. skraćenog ili karakterističnog dijela) oblika naziva, ako je tijelo poznatije po takvu nazivu. Naš Pravilnik u članovima 144, točke 1,2 i 146, točke 5 i 7 dopušta unošenje korporativnoga tijela u katalog pod skraćenim nazivom ili pod specifičnim dijelom naziva po kojemu je tijelo općenito poznato. Te odredbe, potpuno razumljive za nacionalni pravilnik, neprihvatljive su za međunarodnu uporabu i možda bi se kod preradbe Pravilnika moralo misliti i na usklađivanje tih članova s Preporukama.

Međutim, promotrimo dalje razlike između Preporuka i Pravilnika. Kad treba birati između akronima, odnosno kratica i ispisanog oblika naziva tijela u jedinstvenoj odrednici, Preporuke se odlučuju za ispisani oblik ako akronim ili kratica nije češći oblik. Radna grupa koja je radila na Preporukama izjasnila se protiv prevelike uporebe akronima, iako se oni u međunarodnoj komunikaciji sve češće susreću. Naš Pravilnik dopušta uporabu kratice ili akronima ako su ispunjena dva uvjeta: 1) da se akronim ili kratica može izgovoriti kao cjelovita riječ i 2) da se pretpostavlja da su u krugu korisnika biblioteke poznatiji od potpunog naziva. Posljednja je Formulacija prikladna za nacionalnu uporabu, ali nikako i za međunarodnu, pa bi se taj član Pravilnika možda mogao uskladiti s Preporukama. Preporuke zatim govore o redoslijedu navođenja sastavnih dijelova naziva tijela i prepnučuju da se redoslijed preuzme s publikacije. Protiv inverzije u navođenju naziva tijela izjasnili su se svi članovi Radne grupe. Nema međunarodnog sporazuma, ako se primjenjuje inverzija, pomalo patetično izjavljuje jedan član²⁸.

Inverzija se, dakle, ne dopušta. Ali dopuštena su manja izostavljanja u nazivu, kao npr. izostavljanje početnoga člana (ako nije potreban zbog jasnoće ili gramatičkih razloga) te termina koji označuju pravni značaj korporativnoga tijela a javljaju se na početku ili na kraju naziva (ako nisu prijeko potrebni kao sastavni dio naziva ili da pokažu kako je riječ o nazivu korporativnoga tijela, a ne, npr., o osobnom imenu). Kako se Preporuke ne bave pitanjem ulaganja u katalog, odnosno abecednog redoslijeda korporativnih odrednica, tako nije sasvim jasno da li se onda kad se početni član u nazivu korporativnoga tijela ipak ne izostavlja (zbog gramatičkih razloga ili jasnoće), taj član drži redalicom. Ta je točka Preporuka u skladu s članom 145 jugoslavenskog Pravilnika. Postpozitivni članovi ne spominju se posebno u Preporukama, ali su obuhvaćeni u odlomku a u izuzetku uz točku 5. "Kad se naziv korporativnog tijela javlja gramatički vezan s ostalim elementima treba upotrijebiti oblik u kojem on može sam stajati".

Glede termina koji označuju pravno ustrojstvo korporativnog tijela naš se Pravilnik uglavnom služi s Preporukama, ali je radikalniji utoliko što takve termine izostavlja bez obzira gdje se u nazivu nalaze (član 145, točka 6). Pridjevi izvedeni iz vladarskih titula i skraćenice takvih pridjeva Preporuke ne spominju, iako se o njima dosta raspravljalo među članovima Radne grupe, te nije sasvim jasno zašto se odustalo od formuliranja odredbe o njima. Naš ih Pravilnik ne drži sastavnim dijelom jedinstvene odrednice ako se javljaju na početku naziva korporativnoga tijela (usp. član 145, točka 4), osim onda kad je takav pridjev jedini atribut uz neku opću imenicu pa je naziv bez njega nedovoljan za identifikaciju tijela (član 145, točka 5).

Podatke o različitim oblicima imena (naziva) autora naš Pravilnik povezuje pomoću općih uputnica, ali preporučuje i izradbu preglednih listića na kojima bi se bilježili svi potrebni podaci o autoru, a za korporativno tijelo to mogu biti službeni i izvorni nazivi tijela različiti od oblika koji je ušao u jedinstvenu odrednicu, ostali nazivi pod kojima se tijelo javlja na publikacijama, promjene naziva sjedišta, nazivi tijelu podređenih tijela s kojima se postupa kao da su samostalna, godine osnutka tijela itd. Objavljivanje međunarodnih smjernica za izradbu takvih preglednih kataložnih jedinica svakako će pomoći da se izradba preglednih kataložnih jedinica drži obaveznom barem u nacionalnom bibliografskom središtu.

Točka 6 Preporuka kaže: "Kad korporativno tijelo mijenja naziv treba upotrijebiti novi naziv u jedinstvenoj odrednici za publikacije koje se javljaju pod tim nazivom, bez obzira da li je istovremeno došlo i do organizacijske i konstitucionalne promjene". Ona je u skladu s točkom 9.45 Pariških načela, iako ta nude i alternativu: "... dopušteno je, kad je sigurno da uzastopni nazivi označavaju isto tijelo, okupiti sve kataložne jedinice pod najnovijim nazivom s uputnicama od ostalih naziva"²⁹.

To je zapravo opet jedno od onih pitanja koja zadiru u prolem izbora odrednice, pa je tako izvan opsega Preporuka u užem smislu. U njegovu rješavanju nema razlike između Pravilnika i Preporuka. Ali Pravilnik dopušta i izuzetak za jugoslavenska korporativna tijela koja su u određenom razdoblju djelovanja pisala svoj naziv na stranom jeziku ili u obliku koji se među korisnicima nije nikuda udomaćio (član 150, točka 5). Jedinstvena odrednica za takva tijela postaje naziv kojim se tijelo služilo poslije takva razdoblja i po kojemu je ono među korisnicima poznato. Svaku uzastopnu promjenu naziva korporativnoga tijela valja bilježiti na preglednim kataložnim jedinicama

Dopune u korporativnoj odrednici

Preporuke definiraju dopunu kao termin dodan korporativnom nazivu poradi dodatne informacije kao pomagalo pri

identifikaciji³⁰. Dopuna može biti zemljopisni naziv, godina(e), oznaka vrste tijela ili druge karakteristične riječi ili izreke. Za lokalna korporativna tijela dopuna je naziv grada ili mjesta u kome se nalaze, za ostala korporativna tijela odgovarajući zemljopisni naziv (pokrajine, federalne jedinice, države). Jezik dopune jest jedan od službenih jezika teritorija gdje je tijelo smješteno.

Radna je grupa dosta raspravljala o tome treba li uz naziv korporativnoga tijela u jedinstvenoj odrednici uvijek dodavati naziv sjedišta ili samo kad je to potrebno zbog razlikovanja homonimnih naziva. Zaključeno je da je poželjno i korisno dodati naziv sjedišta u korporativnoj odrednici "kad god je to moguće i prikladno, bez obzira da tu postoji potreba za razlikovanjem homonimnih naziva"³¹.

Jedan od argumenata za obavezno dodavanje naziva sjedišta u jedinstvenoj odrednici bio je da sjedište omogućuje identifikaciju nacionalnoga bibliografskog središta odgovornoga za naziv tijela. Preporuke također određuju da dopuna uz naziv tijela nije potrebna za međunarodna tijela, što je i razumljivo, ili kad je zemljopisni naziv impliciran u nazivu tijela (točka 7.1). Oba primjera dodana uz ovu Preporuku odnose se na korporativna tijela nacionalne važnosti. Za lokalna korporativna tijela koja već u nazivu sadrže naziv sjedišta preporučuje se da se, kad je god to moguće s tim sjedištem postupa kao s dopunom uz naziv, a ne kao sa sastavnim dijelom naziva. Treba li razlikovati između homonimnih naziva različitih tijela, uz naziv sjedišta u dopuni se dodaju godine kada je tijelo postojalo, ili samo godina osnutka, ili druga neka odgovarajuća karakterizacija. Te su preporuke u skladu s odredbama Pravilnika (član 139).

U točki 7.5 Preporuke dalje propisuju da jezik dopune mora biti službeni jezik teritorija gdje se tijelo nalazi. Naš Pravilnik također piše nazive sjedišta na izvornom jeziku, ali pravi izuzetak u članu 139, točki 10 gdje za riječ ili izreku koja karakterizira vrstu korporativnoga tijela (kad iz naziva nije posve jasno da li je posrijedi korporativno tijelo) preporučuje jezik kojim se služi biblioteka.

Naziv sjedišta ili druga dopuna piše se u okrugloj zagradi. Standardizirani su i interpunkcijski simboli za odvajanje pojedinih istovrsnih ili raznovrsnih elemenata u dopuni. O interpunkcijskim simbolima te o njihovoj standardizaciji bilo je dosta govora u Radnoj grupi i više različitih prijedloga s obzirom na različite nacionalne tradicije. Za nas okrugla zagrada nije novost, a niti zarez kojim se odvaja naziv sjedišta od naziva države ili federalne jedinice. Novost je zapravo u uporabi točke zarez, simbola kojim se odvajaju raznovrsni elementi u dopuni, npr. naziv sjedišta od godine. Pravilnik je do sada propisivao uporabu zarez. Točka zarez javlja se i uz dopune uz nazive sastanaka i priredbi, ali o tome će biti riječi u odlomku o njima. Treba svakako reći da je standardizacije interpunkcijskih simbola u samoj odrednici bila svakako potrebna, te da će olakšati razumijevanje bibliografskih podataka dobivenih iz drugih zemalja.

Političkoteritorijalne jedinice

Iako se u definiciji političkoteritorijalnih jedinica tvrdi da su one korporativna tijela, razlog za njihovo izdvajanje u Preporukama jest dijelom u njihovoj složenosti, specifičnosti i teškoćama što ih čine katalogizatoru, te u različitosti nacionalnih kataložnih postupaka. Pariška načela ih također posebno spominju³², a Verona im u svojoj studiji o korporativnim odrednicama posvećuje posebno poglavlje³³. Međutim, razlog za njihovo izdvajanje u Preporukama može biti i činjenica da se svi članovi Radne grupe nisu slagali u tomu jesu li one uopće korporativna tijela. Argumenti su bili da političkoteritorijalne jedinice i tako ne mogu djelovati kao cjelina, pa niti kao cjelina izdavati publikacije. Neki kataložni pravilnici, kao npr. AACR2, definiraju korporativno tijelo kao "organizaciju ili skupinu osoba koja je identificirana posebnim nazivom i djeluje, ili može djelovati kao cjelina"³⁴. Autori službenih publikacija političkoteritorijalnih jedinica zapravo su pojedini njihovi organi, a ne one same, tvrdili su neki članovi Radne grupe. Stoga bi se korporativna odrednica za takve publikacije trebala uvijek sastojati od naziva političkoteritorijalne jedinice i naziva dotičnog organa. Ponuđen je i suprotan argument. Ako političkoteritorijalne jedinice nisu korporativna tijela, onda se ne mogu niti javiti u korporativnoj odrednici, jer naziv organa koji im se pridružuje kao pododrednica može stajati samo uz nadređeno korporativno tijelo, a ne uz naziv nečega što nije korporativno tijelo³⁵.

Preporuke najprije definiraju političkoteritorijalne jedinice, što pokazuje da nisu prihvaćeni argumenti onih članova koji su tvrdili da političkoteritorijalne jedinice nisu korporativna tijela, te da ih uopće ne treba definirati. Glede jezika i oblika korporativne odrednice za političkoteritorijalne jedinice Preporuke upućuju na odredbe koje vrijede i za ostala korporativna tijela. To je i prirodno, jer ako ih definiraju kao korporativna tijela, moraju na njih primijeniti isti postupak. Tu se razlikuju od Pariških načela, pa prema tome i od većine nacionalnih kataložnih pravilnika izrađenih poslije konferencije u Parizu. Pariška su načela, naime, odredila u točki 9.44 da se za jedinstvenu odrednicu država i drugih političkoteritorijalnih jedinica uzima oblik naziva u upotrebi u toj političkoteritorijalnoj jedinici na jeziku koji najbolje odgovara potrebama korisnika kataloge³⁶. Ta se odredba zapravo razlikuje od općenite odredbe o korporativnim odrednicama (točka 9.4) gdje se kaže da radove korporativnoga tijela treba uvrstiti pod onaj naziv kojim se tijelo najčešće identificira na svojim publikacijama. Poznato je da se na službenim publikacijama najčešće javlja službeni naziv političkoteritorijalne jedinice. Ali, kao što kaže E. Verona, najčešći oblik naziva neke političkoteritorijalne jedinice u svakodnevnoj upotrebi jest zemljopisni, a ne službeni naziv; on se upotrebljava i u katalozima, bibliografijama i enciklopedijama, te se zapravo može držati nekom vrstom uobičajenog naziva, a takva ga kako je već spomenuto, Pariška načela dopuštaju³⁷.

Preporuke dakle zahtijevaju da se nazivi političkoteritorijalnih jedinica pišu na izvornom jeziku, što Pariška načela nisu zahtijevala. Ali već na Međunarodnom sastanku kataložnih stručnjaka u Kopenhagenu 1969. preporuča se upotreba izvornih jezičnih oblika za nazive svih političkoteritorijalnih jedinica³⁸. Tako postupa i novi njemački kataložni pravilnik, ali tako ne postupa npr., AACR2, a niti jugoslavenski Pravilnik, koji u članu 157 propisuje da se nazivi država i republika te autonomnih pokrajina SFR Jugoslavije pišu jezikom kojim se služi biblioteka. Od izvornoga naziva izrađuje se opća uputnica.

Odredba o jeziku jedinstvenih odrednica za političkoteritorijalne jedinice u Preporukama izaziva probleme i u oblikovanju jedinstvene odrednice za višejezične države i niže političkoteritorijalne jedinice u takvim državama. Koji će jezik odabrati višejezična Švicarska ili dvojezična Belgija? U primjeru uz točku 9 Preporuka navedena su dva oblika za Belgiju (Belgie ili Belgique). U točki 3, pak, kaže se kad postoje nazivi na više službenih jezika da treba odabrati jedan, a dalji će se postupak u takvim slučajevima odrediti u međunarodnim smjernicama za izradbu preglednih kataložnih jedinica.

Jugoslavenski Pravilnik propisuje u članu 157, točki 23 uporabu onoga jezika kojim se uglavnom služi političkoteritorijalna jedinica, a ako se to ne može utvrditi, onda uporabu jezičnog oblika koji je u krugu korisnika biblioteke poznatiji. Za ostale se oblike izrađuju opće uputnice.

Preporuke propisuju za države naziv na izvornom jeziku, ali i uobičajeni naziv, iako ga nigdje ne spominju, tj. zemljopisni naziv za državno područje u imeničkom obliku. Samo ako ne postoji odgovarajuća imenica, dopušteno je upotrijebiti službeni naziv u izvornom redosljedu. Preporuke ne spominju posebno dopune uz nazive država potrebne nakon podjele države na više međusobno neovisnih jedinica ako se za te jedinice i nakon razdiobe upotrebljava isti zemljopisni naziv koji se upotrebljavao za čitavu, nepodijeljenu državu. Ipak, prema točki 7.5 takve bi se dopune morale pisati izvornim jezikom. Pravilnik, pak, u članu 157, točki 21 izričito govori o takvim državama i propisuje da se dopuna piše jezikom kojim se služi biblioteka. Taj postupak nije sukladan s postupkom s nižim političkoteritorijalnim jedinicama za koje Pravilnik propisuje dopune na izvornom jeziku, a niti s Preporukama, pa bi se moglo razmišljati o njegovoj promjeni.

Nazivi nižih političkoteritorijalnih jedinica pišu se izvornim jezikom, pa se u tomu Preporuke i Pravilnik ne razlikuju, ali Pravilnik propisuje i izradu općih uputnica za zemljopisni izraz na jeziku kojim se biblioteka redovito služi, ako je takav izraz među korisnicima udomaćen. Preporuke dalje kažu da se zemljopisni nazivi takvih nižih političkoteritorijalnih jedinica (npr. gradova) sastavljenih od više riječi nose u jedinstvenu odrednicu izvornim redosljedom, tj. zabranjena je inverzija, što je također u skladu s odredbama Pravilnika (član 157, točka 18).

Prilično složeno pitanje nižih političkoteritorijalnih jedinica u nazivu kojih se zemljopisni izraz za oznaku područja, grada, rijeke ili planine, ponekad susreće u imeničkom, a ponekad u pridjevskom obliku, Preporuke rješavaju tako da zemljopisni termin u imeničkom obliku, bez obzira na njegovo mjesto u nazivu, postaje jedinstvenom odrednicom za takvu političkoteritorijalnu jedinicu. Ako se, pak, zemljopisni termin javlja u nazivu niže političkoteritorijalne jedinice u pridjevskom obliku, jedinstvenom odrednicom postaje službeni naziv, bez obzira počinje li on riječju koja označava vrstu političkoteritorijalne jedinice, ili zemljopisnim nazivom u pridjevskom obliku.

Pravilnik daje nekoliko razrađenijih, odnosno detaljnijih odredbi o nižim političkoteritorijalnim jedinicama. On najprije razlikuje postupak s nižim političkoteritorijalnim jedinicama koje postoje ili su postojale na području današnje Jugoslavije i postupak s političkoteritorijalnim jedinicama drugih država. Postupak s političkoteritorijalnim jedinicama na području današnje Jugoslavije razlikuje se prema tome sadrže li one u svojem nazivu neki zemljopisni termin ili ne sadrže, odnosno prema tome je li taj zemljopisni termin naziv za neku goru, rijeku, grad ili je poseban naziv za to područje.

Za niže političkoteritorijalne jedinice na području današnje Jugoslavije Pravilnik uzima kao jedinstvenu odrednicu zemljopisni termin u imeničkom obliku, ali to čini i onda kad se termin javlja u službenom nazivu u pridjevskom obliku, tj. traži da se taj pridjev pretvori u imenicu i ona postaje jedinstvenom odrednicom kojoj se u okrugloj zagradi dodaje dopune. Dopunu mogu tvoriti godine kad je odnosna jedinica postojala ili naziv države u kojoj se ta jedinica nalazi, a kad je to korisno za identificiranje i oznaka vrste jedinice (član 157, točka 7). Tako, npr., jedinstvena odrednica za Srijemsku županiju jest, prema Pravilniku, imenički oblik *SRIJEM (Županija, 1881-1921)*, dok bi, poštujući Preporuke, jedinstvena odrednica bio službeni naziv u pridjevskom obliku, tj. *SRIJEMSKA županija (1881-1921)*.

Ako je zemljopisni naziv izveden iz naziva neke rijeke, planine ili iz nekog općeg zemljopisnog naziva koji ne označuje samo područje te političkoteritorijalne jedinice, jedinstvenom odrednicom postaje službeni naziv ako sadrži pridjev na prvomu mjestu; u protivnom takav službeni naziv ulazi u jedinstvenu odrednicu u invertiranom obliku. Odredbu o inverziji trebalo bi, dakako, uskladiti s Preporukama, iako je ona zapravo za korisnika biblioteke spretnija (član 157, točka 8).

Raskorak između Preporuka i Pravilnika javlja se i u postupku s nižim političkoteritorijalnim jedinicama koje u svojem nazivu sadrže naziv sjedišta, obično grada. Ako je taj naziv imenica, Preporuke traže imenicu i u jedinstvenoj odrednici, a ako je pridjev, jedinstvenom odrednicom postaje službeni naziv. Pravilnik pretvara pridjevski oblik uvijek u imenicu, pa naziv grada ili sjedišta postaje jedinstvenom odrednicom, kojoj se kao dopuna dodaje oznaka vrste nadređene političkoteritorijalne jedinice (član 157, točka 11).

U našem je jeziku, doduše, upotreba imenice u nazivima političkoteritorijalnih jedinica sve češća, pa za novije nazive taj propis neće izazivati razlike u odnosu prema postupku koji se međunarodno preporučuje, ali će za one nazive

političkoteritorijalnih jedinica u kojima se naziv sjedišta javlja u pridjevskom obliku postojati ta razlika.

Nadalje Preporuke govore o dopunama uz jedinstvene odrednice za niže političkoteritorijalne jedinice. To je najčešće naziv države ili federalne jedinice, provincije itd., tj. onaj naziv koji je nakorisniji za identifikaciju, ali kad treba razlikovati između grada i niže političkoteritorijalne jedinice koja je dobila naziv po gradu, dodaje se više razlikovnih elemenata u dopuni. Naziv države prvi je element, a zatim slijedi oznake nadređene političkoteritorijalne jedinice. Pravilnik, pak, ne traži oblikovanje dopune za gradove, osim u homonimnim nazivima, kad dopunom postaje obično naziv države a za političkoteritorijalnu jedinicu s jedinstvenom odrednicom što je čini naziv grada koji je sadržan u njenom nazivu traži kao prvi element u dopuni oznaku za vrstu jedinice, a ne naziv države kao što to čine Preporuke.

Najveće se razlike između Preporuka i Pravilnika pokazuju upravo u postupku s političkoteritorijalnim jedinicama. Pravilnik, npr., političkoteritorijalne jedinice uopće ne definira, već ih samo spominje među primjerima korporativnih tijela u članu 8, točka 1.

Što se tiče jezika, Preporuke bez iznimke traže upotrebu izvornoga jezika, pa bi sve članove Pravilnika koji propisuju upotrebu nazivu na jeziku biblioteke trebalo uskladiti s Preporukama. Pravilnik također sadrži više članova koji detaljno propisuju stvaranje jedinstvenih odrednica za različite vrste političkoteritorijalnih jedinica. Taj složeni postupak mogao bi se pojednostavniti i približiti što je moguće više odredbama navedenim u točki 11 Preporuka.

Podređena i pridružena tijela³⁹

Preporuke najprije utvrđuju postupak s korporativnim tijelima koja su podređena nekom drugom korporativnom tijelu te preporučuju njihovo unošenje u katalog pod vlastitim nazivom, dakle, ne pod nazivom njima nadređenoga tijela, kad god je takav postupak moguć. Specificiraju se slučajevi kad izravno uvođenje takvih tijela u katalog nije moguće. To se događa onda kad sam *naziv izražava podređenost*, te kad je on nedovoljan da čak i uz zemljopisnu dopunu identificira podređeno tijelo. U ta dva slučaja jedinstvenom odrednicom postaje naziv nadređenoga tijela, a podređeno tijelo s nazivom sjedišta kao dopunom postaje pododrednicom. U takvu se slučaju pododrednica odvađa od odrednice točkom.

Očito je da propisi o podređenim korporativnim tijelima uglavnom ostaju u okvirima Pariških načela⁴⁰. Te su preporuke također sukladne s postupkom što ga propisuje jugoslavenski Pravilnik u članu 151. Jezik kojim se naziv podređenoga tijela kao pododrednica bilježi u jedinstvenoj odrednici jest jezik kojim se podređeno tijelo služi, bez obzira na jezik upotrijebljen u odrednici za naziv nadređenoga tijela. Taj postupak također je sukladan s propisima Pravilnika.

Medu korporativnim tijelima podređenima političkoteritorijalnim jedinicama Preporuke razlikuju dvije vrste: ona što se drže organima političkoteritorijalnih jedinica pa se u katalog unose kao pododrednica uz naziv političkoteritorijalne jedinice kojoj su podređena, te ona što se ne drže takvim organima i unose se u katalog kao samostalna korporativna tijela. Ta je podjela preuzeta iz Pariških načela koja utvrđuju podređenost ili samostalnost tih tijela prema kriteriju funkcije (podređenost ostalih korporativnih tijela određuje se karakterom naziva). U točki 9.62 tih načela kaže se da se s organima političkoteritorijalnih jedinica koja obavljaju administrativne, sudske ili zakonodavne službe postupaju kao s podređenim korporativnim tijelima. Preporuke protežu taj postupak i na ona tijela političkoteritorijalnih jedinica koja obavljaju informativne, vojne ili diplomatske službe tj. postupaju s njima kao s organima. Tijela što se ne smatraju organima jesu ona koja obavljaju odgojne, znanstvene, tehničke, kulturne, medicinske, religiozne, društvene, trgovačke ili privredne funkcije. Ona se unose u katalog pod svojim nazivima, dakle izravno. Kad je funkcija korporativnoga tijela podređenog političkoteritorijalnoj jedinici nejasna ili kad je dvojaka (tj. tijelo djeluje kao organ političkoteritorijalne jedinice ali obavlja i djelatnosti što ih inače obavljaju samostalna korporativna tijela) Preporuke predlažu slijedeće smjernice pri odlučivanju o postupku: ako naziv tijela uključuje podređenost, s njim se postupa kao s organom političkoteritorijalne jedinice⁴¹, ako naziv sadrži termin koji se obično nalazi u nazivima organa, s tijelom se postupa kao s organom; ako, pak, sadrži termin koji se obično upotrebljava u nazivu samostalnih korporativnih tijela, s njim treba i postupati kao sa samostalnim korporativnim tijelom; kad je nemoguće identificirati korporativno tijelo bez naziva političkoteritorijalne jedinice, s njime se postupa kao s organom.

Jugoslavenski Pravilnik postupa u skladu s Preporukama (s izuzetkom postupka s pravosudnim tijelima), ali dopušta i izradbu općih uputnica s nazivom političkoteritorijalne jedinice i nazivom tijela kao pododrednicom za ona korporativna tijela za koja se drži da su samostalna i kao takva unose u jedinstvenu odrednicu. Pravosudna se tijela (sudovi, pravobranilaštva i tužilaštva) prema odredbama Pravilnika drže samostalnim tijelima, pa se unose u katalog izravno pod svojim nazivom. Misli se, naime, da bi utvrđivanje političkoteritorijalne jedinice kojoj je sud podređen ili za koju je nadležan bilo previše složeno i za današnje sudove, a posebno za sudove koji su u prošlosti bili nadležni za pojedine dijelove područja današnje SFR Jugoslavije. (Naravno, istovjetno se u jugoslavenskim katalozima postupa i s inozemnim sudovima.) Kako se iz naziva pravosudnog organa ne može uvijek utvrditi kojoj je on političkoteritorijalnoj jedinici podređen, odnosno na koje se područje(a) njegovo djelovanje proteže, sasvim je sigurno da se ni od katalogizatora niti od korisnika ne mogu očekivati dugotrajna istraživanja kako bi se takav organ mogao unijeti u primjerenu političkoteritorijalnu jedinicu (ili pronaći u njoj).

Ipak, rješenje što ga Pravilnik nudi za sudove oštro se razlikuje od postupka što ga propisuju Preporuke, pa je Veronin komentar Potpuno prikladan. Ona kaže: "... *takvo je kompromisno rješenje daleko od idealnoga i ne može se uzeti u obzir za međunarodni sporazum*"⁴².

Sastanci

Sastancima, generičkim terminom kojim se u ovom tekstu obuhvaćaju kongresi, konferencije, simpoziji i slični sastanci te priredbe poput festivala, sajмова, izložbi i ekspedicija Preporuke priznaju status korporativnih tijela (kad ispunjavaju određene uvjete), ali govore o njima u zasebnom odlomku. Budući da se u odlomku u kojem se definira korporativno tijelo preciziraju i uvjeti koji moraju biti ispunjeni kako bi se neki sastanak ili priredba mogao držati korporativnim tijelom, u odlomku naslovljenom Sastanci (Preporuke upotrebljavaju izraz konferencije također kao generički termin) govori se o obliku i građi jedinstvenih odrednica za sastanke koji imaju status korporativnoga tijela. Jedinstvena se odrednica oblikuje tako da se iz naziva sastanka izostave podaci o rednom broju, godini i mjestu održavanja. (Ponekad naziv mjesta održavanja može biti sastavni dio naziva sastanka; tada se taj naziv ne odvaja. Isto vrijedi i za godinu održavanja koja može biti sastavni dio naziva, kao u primjeru SIMPOZIJ "Hotelska kuća 72".) 42 E. Verona, Corporate headings, str. 713.

Uz naziv sastanka u okrugloj se zagradi dodaje broj, godina i mjesto održavanja sastanka. Ti su elementi međusobno odvojeni točkom zarezom, npr. *INTERNATIONAL conference on cataloguing principles (1961 ; Paris)*. Okrugla zagrada i točka zarez novi su interpunkcijski simboli koje će trebati usvojiti. Upotreba okrugle zagrade zapravo je logična jer odgovara dopuni u okrugloj zagradi uz naziv korporativnoga tijela. Točka zarez je za nas možda neuobičajen simbol u odrednici, ali je točka što smo je do sada upotrebljavali preopterećena upotrebom u različitim situacijama. Radna je grupa posebno inzistirala na primjeni relativno novoga i konotacijama neopterećenoga simbola u odrednici. Svi se brojevi u odrednici pišu arapskim brojkama, a Preporuke izričito naglašavaju da se brojevi koji označuju sastanak drže *glavnim* brojevima, pa se tako i pišu. Kod nas se iza broja sastanka do sada ostavljala točka, tako da je on automatski posto način oblikovanja jedinstvene odrednice za sastanke; nove interpunkcijske simbole primjenjuju već i neke biblioteke.

Mala se razlika između postupka što ga propisuju Preporuke i onoga što ga daje Pravilnik javlja i u bilježenju mjesta održavanja sastanka. Naime, ako se sastanak održava u dva mjesta Pravilnik i Preporuke se slažu da se u odrednici bilježe oba naziva; kad se sastanak održava u tri ili u više mjesta, Preporuke kažu da se bilježi prvo mjesto i dodaje kratica *etc.* Naš Pravilnik za takve slučajeve predviđa dodavanje naziva širega područja u kojem se sva mjesta nalaze, a ako to nije moguće, bilježi se naziv prvoga mjesta te kratica *i dr.* Međunarodna kratica ima svojih prednosti, to prije što je međunarodno potvrđena i prihvaćena i u opisu kataložnih jedinica, pa bi se mogla prihvatiti u onim našim bibliotekama koje imaju kataloge s latiničkim odrednicama.

Vjerske zajednice

Teško je reći zašto se o vjerskim zajednicama u Preporukama raspravlja zasebno. Pariška načela ih nigdje ne izdvajaju kao posebnu vrstu korporativnih tijela, kao što, npr., zasebno spominju političkoteritorijalne jedinice. Čini se, ipak, da je razlog za njihovo posebno isticanje u tome što Radna grupa nije zapravo u Preporukama uspjela (ili možda nije ni željela) zauzeti određeni stav prema koncepciji korporativnoga tijela uopće. Kao radna osnova poslužila joj je navedena Veronina studija, pa struktura Preporuka zapravo odgovara podjeli na određene problemske skupine u toj studiji. Radna se grupa zadovoljila da raspravlja o pojedinim problemima naznačenima u studiji, te da većinom glasova osigura rješenja koja bi trebala međunarodno prihvatiti. Tako su i vjerske zajednice, za koje se, kao i za političkoteritorijalne jedinice ili sastanke, osjećalo da ih treba potanje objasniti, dobile zaseban odlomak. No istina je, da se i u mnogim kataložnim pravilnicima o njima raspravlja zasebno, vidi npr. AACR2.)

Preporuke koje se u novom dokumentu odnose na vjerske zajednice okarakterizirane su kao privremene. U bilješci pod crtom dodano je objašnjenje da se članovi Radne grupe nisu uspjeli dogovoriti o utvrđivanju jedinstvenoga postupka s takvim tijetima. U skladu s općenitim postupkom s korporativnim tijelima, na koje se u Preporukama upućuje, nazivi vjerskih zajednica pišu se u jedinstvenoj odrednici jezikom kojim se ta vjerska zajednica služi. No za međunarodnu vjersku zajednicu kao što je Katolička crkva, Preporuke traže latinski oblik naziva "Ecclesia catholica". Taj jedinstveni naziv, uostalom, preporučuje i Verona u spomenutoj studiji, koji bi radi "međunarodne ujednačenosti trebali prihvatiti svi pravilnici i nacionalne bibliografije, bez obzira na činjenicu da latinski jezik *više* nije službeni jezik Katoličke crkve"⁴³. Ta je preporuka, dakle, u suprotnosti s jugoslavenskim Pravilnikom koji traži da se nazivi međunarodnih vjerskih zajednica pišu jezikom biblioteke.

Za upravne jedinice vjerskih zajednica Preporuke traže da se unose u jedinstvenu odrednicu kao pododrednice uz naziv vjerske zajednice. Sastavne dijelove naziva treba unositi u izvornom redosljedju. Takav je postupak u skladu s općim stavom Preporuka prema vjerskim zajednicama kao korporativnim tijelima. Pravilnik, pak, takve upravne jedinice unosi u katalog izravno, kao samostalna tijela, a pri oblikovanju odrednice postupa s njima kao s nižim političkoteritorijalnim jedinicama. Ako naziv crkve jednoga upravnog područja sadrži i zemljopisni naziv područja, sjedišta ili grada, zemljopisni se naziv u imeničkom obliku unosi u jedinstvenu odrednicu, a oznaka vrste crkvene jedinice bilježi se u okrugloj zagradi kao dopunu, npr. *ZAGRB (Nadbiskupija)*. *Dopune uz nazive stranih* crkvenih područja pišu se jezikom biblioteke, što je dakako, neprihvatljivo za međunarodnu upotrebu. Samo ako naziv po kojemu je crkveno područje nazvano ne odgovara suvremenom zemljopisnom pojmu, za jedinstvenu odrednicu uzima se službeni naziv crkvenog područja i to tako da se zemljopisni naziv uvijek nalazi na prvom mjestu. Neki su članovi Radne grupe pri izradbi Preporuka također predlagali da se s crkvenim upravnim područjima postupa kao s političkoteritorijalnim jedinicama. Prijedlog su obrazlagali činjenicom da je crkvena uprava nad nekim područjem prisposobiva političkoj upravi, pa bi se mogao poistovjetiti i postupak s crkvenim i političkim upravnim jedinicama. Protivnici takvog rješenja isticali su da se crkvena i politička upravna područja često ne poklapaju, da se, osim toga, nazivi crkvenih upravnih područja, npr. Zagrebačka nadbiskupija, u primjeni postupka koji vrijedi za političkoteritorijalne jedinice

nasilno lome, tako što se od cjelovitog naziva odjeljuje njegov važni sastavni dio i smješta u dopunu, npr. ZAGREB (Nadbiskupija). Pri ulaganju u katalog radovi crkvene upravne jedinice bit će izmiješani s radovima političkoteritorialne jedinice, jer će jedni i drugi biti okupljeni pod zajedničkim zemljopisnim nazivom Ako je Zagreb konvencionalan naziv za gradsku upravu, on to nije, npr., za nadbiskupiju.

Rekli smo da jugoslavenski Pravilnik unosi nazive crkvenih upravnih područja izravno u jedinstvenu odrednicu, dok ih Preporuke unose uz naziv vjerske zajednice kojoj pripadaju. Argument za takav postupak jest da izrazi za vrstu crkvenoga područja kao što su dijeceza, eparhija, provincija zapravo *izražavaju* sami po sebi podređenost, odnosno ističu da su dio veće cjeline, pa se mogu usporediti s izrazima kao što su odjel, sekcija i sl. Taj je argument diskutabilan. Mogu li se izrazi kao što su biskupija ili nadbiskupija usporediti s izrazima poput odjel, sekcija i sl.?

Ako Pravilnik prihvati međunarodnu odredbu, radovi Zagrebačke nadbiskupije, npr., morat će se ulagati pod jedinstvenu odrednicu *ECCLESIA catholica. Zagrebačka nadbiskupija, a postupak bi bio istovjetan za sva crkvena upravna područja Katoličke crkve* na teritoriju Jugoslavije i u svijetu. To u primjeni znači da će se na jednomu mjestu u katalogu okupiti mnogo radova pod istom jedinstvenom odrednicom.

Mislim da bi u Pravilniku trebalo mijenjati i dosadašnji postupak navođenja naziva crkvenih upravnih područja pod zemljopisnim nazivom, s oznakom vrste crkvene jedinice u dopuni. Takav je postupak nezgodan kod službenih naziva gdje se javlja više zemljopisnih termina; npr. jedinstvena odrednica za publikacije Prespansko-bitolske eparhije jest *PRESPA (Prespansko-bitolska eparhija)*. U jedinstvenu se odrednicu ispred službenog naziva mora staviti (prvi) zemljopisni naziv u imeničkom obliku, dok drugi ostaje zanemaren (a upravo je Bitolj upravno sjedište eparhije). Mislim da bi u tom slučaju u jedinstvenu odrednicu mogao ući službeni naziv u izvornom redosljedju, tj. *PRESPANSKO-bitolska eparhija*. Tako bismo u Pravilniku mogli imati jedinstveni postupak, jer bi se točka 4 člana 159 koja izuzetno dopušta uporabu službenoga naziva mogla izostaviti, to prije što naziva koji zahtijevaju "izuzetan" postupak ima mnogo (npr., Dabrobosanska eparhija, Gornjokarlovačka eparhija, Zapadnoevropska i australska eparhija). Želimo li, međutim, slijediti Preporuke, jedinstvena odrednica za, npr., Prespansko-bitolsku eparhiju mora glasiti *MAKEDONSKA pravoslavna crkva. Prespansko-bitolska eparhija*. Čini mi se da je podređeno uvođenje naziva crkvenih upravnih područja postupak prikladniji za međunarodnu uporabu nego za nacionalnu. Savezna komisija za katalogizaciju morat će procijeniti prednosti i nedostatke takvog međunarodnog postupka i donijeti odluku o njegovu usvajanju.

Preporuke su sukladne s Pravilnikom što se tiče postupka s pojedinim lokalnim crkvama, župama, parohijama, samostanima itd. Ta se tijela unose u jedinstvenu odrednicu pod vlastitim nazivom i na jeziku koji sama upotrebljavaju (Preporuke točka 31; Pravilnik član 159, točka 12--13).

Iako su odbile da s upravnim crkvenim područjima postupaju kao s političkoteritorialnim jedinicama, Preporuke se odlučuju upravo za takav postupak s organima vjerskih zajednica. Kriterij kojim se određuje način unošenja tijela u katalog jest funkcija koju tijelo obavlja. Upravni, izvršni, sudski, diplomatski⁴⁴, savjetodavni i informativni organi unose se u katalog kao pododrednice pod nazivom vjerske zajednice koja im je nadređena. S vjerskim školama, misionarskim i sličnim društvima postupa se kao su samostalnim tijelima. Takav postupak traži poznavanje funkcije pojedinog tijela vjerskih zajednica (službe i nazivi tijela razlikuju se u različitim vjerskim zajednicama), da bi se ono moglo unijeti u katalog kao podređeno ili kao samostalno tijelo. Članovi Radne grupe istakli su i teškoće pri lučenju pojedinih službi. Vrlo često pojedina tijela vjerskih zajednica obavljaju i edukativnu i, na primjer, upravnu ili sudsku službu. Kako odlučiti radi li se o organu ili samostalnom tijelu? Primjeri što ih Preporuke navode za organe u točki 32 ne mogu se kritizirati jer im je (slučajno?) i karakter naziva takav da se moraju unijeti u katalog kao podređena tijela. Izuzetak je *Sacra Rota Romana*, naziv dovoljno karakterističan, ali ga prema njegovoj službi Preporuke svrstavaju u organe. Naš Pravilnik s ovim tijelom, pa tako i sa svim ostalim organima vjerskih zajednica, postupa prema općim propisima o podređenim korporativnim tijelima. Kao kriterij za utvrđivanje može li se s tijelom postupiti kao da je samostalno ili ga, pak, treba vezati uz nadređeno tijelo služi izrazitost, odnosno neizrazitost naziva. Kriterij službe koji zahtijevaju Preporuke, traži poznavanje unutrašnjega ustrojstva neke vjerske zajednice; kriterij izrazitosti ili neizrazitosti naziva, primijenjen u jugoslavenskom Pravilniku, formalno je čišći i lakši.

Za crkvene redove i bratovštine Preporuke određuju da se unose pod vlastitim nazivom; ali, ako postoje varijante naziva u raznim zemljama kao jedinstvena se odrednica uzima službeni naziv. Činjenica je da većinom, barem za crkvene redove Katoličke crkve, postoji službeni naziv na latinskom jeziku, te da će upravo taj oblik najčešće postati jedinstvenom odrednicom. Pravilnik propisuje, međutim, naziv uobičajen na jeziku biblioteke, a za latinski oblik naziva propisuje se izrada opće uputnice.

S koncilima, sinodama, ekumenskim zborovima i sličnim vjerskim skupovima postupa se u Preporukama kao sa sastancima. Neizrazit naziv sastanka mora se vezati uz naziv tijela koje ga održava. Preporuke izričito upućuju na točke 1.2 i 25-28 za postupak sa crkvenim sastancima. Pravilnik, pak, posebno spominje koncile i sinode i s njima postupa kao sa sastancima koji *imaju* vlastiti naziv. Stoga, npr. Sinodu Nadbiskupije zagrebačke unosi u jedinstvenu odrednicu, a prema Preporukama izraz "sinoda" vezao bi se uz naziv upravnoga crkvenog područja kao pododrednicu. Sinode su poseban problem, jer se u Katoličkoj crkvi tako nazivaju sastanci biskupa (ili biskupa i svećenika), dok u Pravoslavnoj crkvi sinoda jest naziv za stalni crkveni organ funkcija kojega može biti savjetodavna, izvršna, nadzorna ili upravna. Međutim, sinoda može biti organ i u Katoličkoj crkvi. Prema Općoj enciklopediji Jugoslavenskoga lekaikografskog zavoda, 1967. prvi put se sastala sinoda biskupa, "reprezentativni, operativni i savjetodavni organ crkve, koji se povremeno sastaje u Rimu"⁴⁵. Sinoda u Katoličkoj crkvi može, dakle, biti i organ

i sastanak. Postupa li se sa sinodom kao sa sastankom koji ima neizrazit naziv, ili kao s crkvenim organom, naznaka sinode unijet će se u jedinstvenu odrednicu kao pododrednica uz naziv crkvenoga tijela, pa pogreške u lučenju organa od sastanka neće imati praktičnih posljedica.

Zaključak

Novi dokument Međunarodne federacije o obliku i građi korporativnih odrednica donosi svakako mnogo promjena u oblikovanju jedinstvenih odrednica u odnosu prema postupku koji propisuje jugoslavenski Pravilnik izrađen prije deset godina. Čini se da u jeku vrlo intenzivnog rada na međunarodnom ujednačivanju kataložnih postupaka vijek kataložnih pravilnika postaje sve kraći. (Napomenimo uzgred da je i AACR2 zamijenio svojeg prethodnika samo 11 godina nakon što je ovaj izišao.) Na svojim je sastancima 1979. Savezna komisija već prihvatila neke promjene koje će se morati unijeti u novo prerađeno izdanje 1. dijela Pravilnika. Bilo bi svakako poželjno da se odredbe jugoslavenskog Pravilnika što je više moguće približe međunarodnim preporukama. Također treba očekivati i objavljivanje novoga međunarodnog dokumenta koji će sa držati smjernice za izradbu preglednih kataložnih jedinica. Taj bi dokument trebao biti dalji korak u radu na međunarodnoj Standardizaciji kataložnih i bibliografskih postupaka, cilju koji je već objavljivanjem Preporuka za oblik i građu korporativnih odrednica postao bliži.

Summary

FORM AND STRUCTURE OF CORPORATE HEADINGS. COMPARISON OF THE IFLA RECOMMENDATIONS ON CORPORATE HEADINGS WITH THE CORRESPONDING YUGOSLAV CATALOGUING RULES

Aleksandra Horvat

The development of the IFLA recommendations on corporate headings is considered to be a further attempt at the harmonization of different national cataloguing and bibliographic traditions and procedures. The appearance of this new document intended for international use and appliance is linked up with two significant events in recent cataloguing history, i.e. with the International Conference on Cataloguing Principles (ICCP) held in Paris in 1961 and the International Meeting of Cataloguing Experts (IMCE) in Copenhagen in 1969. The Statement of Principles issued at Paris and related almost exclusively to the choice and form of headings is considered to be a precedent for the present IFLA recommendations, while at the IMCE an impetus was given to the development of UBC, a programme which asked for further standardization of cataloguing rules at the international level. The development of the IFLA recommendations is described, beginning with the establishment of the IFLA Working Group on Corporate Headings in 1976. It is pointed out that an earlier work of a Yugoslav cataloguing expert, E. Verona, ("Corporate Headings", 1975) served as a basis for the new document and the formal structure adopted by Verona in her study has been retained throughout the IFLA recommendations. A comparison of the IFLA recommendations on corporate headings with the corresponding rules in the Yugoslav cataloguing code shows differences in definition of a corporate body, treatment of occasional groups and events, forms of names used in uniform headings, language and punctuation used in qualifiers, linguistic forms of names used for higher territorial authorities, forms of names of secondary territorial authorities, treatment of organs and non-organs of territorial authorities and religious bodies. Thereafter each difference is characterized as "minor" or "significant" and the respective rules in the Yugoslav code are recommended for harmonization with international recommendations. Some of the suggested changes have already been accepted by the Yugoslav Committee on Cataloguing, but the majority of them have yet to be discussed and agreed upon. It is hoped that the new edition of the first part of the Yugoslav code covering headings will take into account at least some of the IFLA recommendations.

Bilješke:

* Znanstveni asistent Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek uz bibliotekarstvo i društveno-humanističku informatiku.

1. U daljem tekstu Međunarodna federacija.
2. Form and structure of corporate headings: recommendations of the Working group on corporate headings. London: IFLA International Office for UBC, 1980.
3. E. Verona, Univerzalna bibliografska kontrola i međunarodno ujednačavanje kataložnih postupaka. Informatologia Jugoslavica, 8/ 1976, str. 1 - 22
4. F. G. Kalfwasser, Universal bibliographical control (UBC). Unesco Bulletin fm Libraries, 25/1971, str 252-259.
5. Ibid.str. 253.
6. E. Verona, A decade of IFLA's work on the standardization of bibliographic description. International Cataloguing, 9/1980, str. 3.
7. F. G. Kaltwasser, Universal bibliographical control, str. 256.
8. Statement of Principles adopted at the International Conference on Cataloguing Principles, Puis, October, 1961. Annotated ed. with commentary and examples by Eva Verona assisted by Franz Georg Kaltwasser, P. R. Lewis, Roger Pierrot. London: IFLA Committee on Cataloguing, 1971.
9. E. Verona, Corporate headings : their use in library catalogues and national bibliographies. London : IFLA Committee on

Cataloguing, 1975.

10. E. Verona, Usmeno priopćenje.

13. Ibid., str. 2.

14. E Verona, Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih karaloga. 1. dio. Odrednice i redalice, Zagreb : Društvo bibliotekara Hrvatske, 1970, str. 32.

15. International Conference on Cataloguing Principles, Paris 9th-18th October, 1961. Report, Reprint, London : IFLA International Office for UBC, 1981, str. 93.

16. Anglo-American Cataloguing rules. 2nd ed. London : The Library Association, 1978, str. 284.

17. Regole italiane di catalogazione per autori. Roma : Istituto centrale per il catalogo unico delle biblioteche italiane e per le informazioni bibliografiche, 1979, str. 27.

18. Form and structure of corporate headings, str. 2.

19. Npr, AACR2 kaže da se ad hoc priredbe (kao što su atletska natjecanja, izložbe, ekspedicije, sajmovi i festivali), plovila (brodovi i svemirski brodovi) drže korporativnim tijelima. Anglo-American Cataloguing rules, str. 285.

20. Zapisnici sa sastanka Radne gupe za korporativne odrednice. London, 1977.

21 Dovoljno je usporediti ovaj primjer s drugim primjerom što ga navode same Preporuke.

22. Anglo-American Cataloguing rules, str. 420-422.

23. Regole italiane di catalogazione per autori, str. 41-44.

24. Sve odredbe člana 193 citiraju se prema rukopisu 2. dijela Pravilnika.

25. Regole italiane di catalogazione per autori, str. 38.

26. Anglo -American Cataloguing rules, str. 285.

27. E. Verona, Corporate headings, str. 49.

28. Zapisnici sa sastanka Radne grupe za korporativne odrednice. London, 1977.

29. International Conference on Cataloguing Principles, Report, str. 94.

30. Form and structure of corporate headings, str. 2.

31. Ibid., str. 6.

32. International Conference on Cataloguing principles, Report, str. 94.

33. E. Verona, Corporate headings, str. 62-77.

34. Anglo-American Cataloguing rules, str. 565.

35. Zapisnici sa sastanka Radne grupe. London, 1978.

36. International Conference on Cataloguing Principles, Report, str. 94.

37. E. Verona, Corporate headings, str. 62.

38. Report of the International Meeting of Cataloguing Experts, Copenhagen, 1969. Libri, 20/1970, str.110.

39. Zanimljivo je da se izraz "pridruženo tijelo" (related body) nigdje u Preporukama posebno ne objašnjava, iako se nalazi istaknut u međunaslovu. Također Preporuke ne razlikuju postupak s podređenim tijelom od postupka s pridruženim tijelom, pa je sam izraz uvršten u dokument vjerojatno pod utjecajem anglo-američke kataložne tradicije koja pravi razliku između podređenih i pridruženih tijela. AACR2 definira "pridruženo tijelo" kao korporativno tijelo koje nije vezano uz drugo tijelo u odnosu hijerarhijske podređenosti, već na neki drugi način, npr. tijelo koje je osnovalo drugo tijelo, ali ga ono ne nadzire, tijelo koje prima financijski potporu od drugog tijela, ono koje pruža financijsku ili neku drugu vrstu pomoći drugom tijelu, poput "klubova prijatelja", tijelo kojega su članovi ujedno članovi nekoga drugog tijela, poput radničkih sindikata i sl.

40. Točka 9.6 Pariških načela traži unošenje podređenoga korporativnog tijela u katalog pod vlastitim nazivom, uz izuzetak naveden u točki 9.61 za naziv koji implicira podređenost ili podređenu funkciju, ili je nedostatan za identifikaciju tijela. U tim se slučajevima za jedinstvenu odrednicu uzima naziv nadređenoga tijela iza kojega slijedi naziv podređenoga korporativnog tijela. International Conference on Cataloguing Principles, Report, str. 95.

41. Primjeri za takvu vrstu naziva jesu nazivi koji uključuju izraze poput "department", "division", "direction", "upravljenje".

Neki su članovi Radne grupe mislili kako bi bilo korisno da svako nacionalno bibliografsko središte izradi popis naziva što ih ono smatra nedovoljnim za identifikaciju tijela. Možda to neće biti potrebno ako se počne izrađivati popis preglednih kataložnih jedinica.

43. E. Verona, Corporate headings, str. 140.

44. Preporuke ne razlikuju crkvu kao diplomatsko i političko tijelo (Sveta stolica) od crkve kao vjerske zajednice.

45 Opća enciklopedija Jugoslavenskoga leksikografskog zavoda. 3. izd. Zagreb, 1981. Sv. 7